INKOR KATEGORIYASI VA UNING LINGVISTIK HUSUSIYATLARI

Ayubova Saida Musadjanovna
Guliston davlat pedagogika instituti,
“Xorijiy tillar” kafedrasi katta o‘qituvchisi
e-mail: saida.bozorova79@gmail.com
Normatov Saydulla O‘rinboy o‘g‘li
Guliston davlat pedagogika instituti talabasi
Xalimov Sardorbek Zoxidjon o‘g‘li,
Guliston davlat pedagogika instituti talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada inkor kategoriyasining lingvistik xususiyatlari, uning ifoda vositalari va turli tillarda namoyon bo‘lish shakllari tahlil qilinadi. Inkorning grammatik va semantik jihatlari, shuningdek, uning sintaktik tuzilmalardagi o‘rni yoritiladi. Turli tillardagi inkor shakllarining qiyosiy tahlili orqali umumiy va o‘ziga xos xususiyatlar aniqlanadi.

Kalit so‘zlar: inkor, inkor kategoriyasi, lingvistika, grammatik vosita, semantika, sintaksis, qiyosiy tahlil

Annotation: This article analyzes the linguistic features of the negation category, its means of expression, and how it is manifested in different languages. The grammatical and semantic aspects of negation, as well as its role in syntactic structures, are explored. A

comparative analysis of negation forms in various languages helps to identify both universal and language-specific features.

Keywords: negation, category of negation, linguistics, grammatical means, semantics, syntax, comparative analysis

Аннотация: В данной статье рассматриваются лингвистические особенности категории отрицания, средства её выражения и формы проявления в разных языках. Освещаются грамматические и семантические аспекты отрицания, а также его роль в синтаксических структурах. Сравнительный анализ форм отрицания в различных языках позволяет выявить как универсальные, так и специфические особенности.

Ключевые слова: отрицание, категория отрицания, лингвистика, грамматические средства, семантика, синтаксис, сравнительный анализ.

Inson tilini ichki mexanizimini ishlash printsiplarini o‘rganish va tilning faoliyatini ta’minlab beradigan turli hodisalar va jarayonlarini o‘rganish va tahlil qilis nazariy tilshinoslikning eng dolzarb muammosi bo‘lgan va shunday bo‘lib qoladi, chunki til statik emas, balki dinamik hodisadir.[1,5]

Hozirgi kunda xorijiy tillarini o‘rganish va o‘rgatish masalasi jamiyatimiz oldida turgan dolzarb vazifalardan biridir. Xorijiy tillarni ilmiy va amaliy o‘rganishda qiyosiy-tipologik yondoshish, turli til sistemasiga mansub bo‘lgan tillarni qiyoslab o‘rganish, tillarning o‘xshash va farqli qirralarini ochib berish nihoyatda samaradorli yondoshish hisoblanadi.

Tilshunoslikda inkor kategoriyasini turli tillar (materialida) o‘rganishga qat'iy ahamiyat berilmoqda, chunki turli tillarda inkorlikni ifodalaydigan vositalar turlichadir.

Inkorlik kategoriyasini o‘rganish jarayonida *«assimetriya»* hodisasini inobatga olish maksadga muvofiqdir, chunki assimetriya atamasi yunon tilida *«tilni tuzilshi va qo‘llanilishi jarayonida vujudga keladigan tartibsizliklar»,* ifodalovchi va ifodalanmish o‘rtasida paydo bo‘ladigan mos kelmasliklarni aniqlash va o‘rganish ma’nosini anglatadi.

Masalan gapning grammatik strukturasi bilan mazmun strukturasiga mos kelmasligi, tilshunoslikda *«gapni aktual bo‘laklarga ajratish»* nazariyasini yaratilishiga sabab bo‘ldi.

Gapni kommunikativ vazifasini nuqtai nazaridan jumlani tashkil etuvchi elementlar *«tema» (ma’lum*) va *«rema» (yangi qisimlarga bo‘linadi)*. Gapning *«rema»* kismi eng ahamiyatli qism - *kommunikativ markaz* hisoblanadi.

Hozirgi tilshunoslikda inkorlikni o‘rganishda mononegativlik va *polinegativlik* atamalar keng qo‘llanilmoqda.

Shuni inobatga olish kerak-ki, inkorlik kategoriyasini ifodalashda til tizimini tashkil etgan barcha satxlar ishtirok etadi, inkorni ifodalovchi til vositalarni qiyosiy-tipologik tahlilida tarjimashunoslik ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Baskakov N. A., Sodikov A.S. Umumiy tilshunoslik. Toshkent 1979.
2. Буранов.Ш. Сравнительная типология английского и тюркских языков М 1983.
3. Vositov V.A. Jahon tillarida polinegativlik va mononegativlik muammosi. Nomzodlik dissertatsiya. Andijon 2008.
4. Коушанский Г. В. Коммуникативная функция и структура языка. М. «Наука»,1984

5. Панфилов В. 3. Логика и грамматика. М 1963
6. Слюсарева Н.А. Функциональная морфология современного английского языка. М Наука. 1986